

da longissima subnuda¹⁾) azt lehetne következtetni, hogy csak a hosszufarkú, azaz a fekete patkányt ismerte; Földi Jánosnak nyolcz évvel később kelt következő leírása: „Farkán kívül 6 hüvelyknyi, farka is anynyi, vagy hosszabb is. Feketés színűek, de vagynak feketék, szürkék, barnák és fejérek is²⁾) szintén inkább a kisebb termetű, hosszufarkú, fekete patkányra, mint a nagyobb termetű, testénél rövidebb farkkal bíró vándor patkányra illik. Ha ezen adatokra lehet építeni, úgy valószínűnek látszik, hogy a vándor patkányok a mult száz végén hazánkban még nem igen lehettek elterjedve s hogy a fekete patkány kipusztulása hazánkban is aránylag rövid idő alatt ment véghez.

Mindenesetre érdekes lenne annak eldöntése, vajon a kihalások elé siető fekete patkányok csakis Hunyadmegye nevezett községeiben, vagy talán itt-ott még máshol is rejtőznek hazánkban? Ezen kérdés könnyebb eldönthetése kedvéért ide iktatom Blasius után a két patkány rövid diagnózisát.

1. *Mus decumanus*. Füle a fej hosszának mintegy harmadrészt ér el s oldalt a fejhez lapítva nem ér a szemig. Kétszínű. Testének s farkának hátoldala barnásszürke, élesen határolt hasoldala szürkésfehér. Farka testénél rövidebb s mintegy 210 pikkelygyűrűt visel. Szájpadí redői szemcsézettek; szájpadja lapos, hosszbarázda nélkül. Emlőinek száma 12. Teljes hossza: 15'' 6''; testhossza: 8'' 8''; farkhossza: 7''.

2. *Mus Rattus*. Füle a fej hosszának mintegy felét ér el s oldalt a fejhez lapítva a szemig ér. Egyszínű. Testének s farkának hátoldala sötét barnafekete, mely szín elmosódva megy át a csak kevésbé világosabb hasoldal szürkésfekete árnyalatába. Farka testénél hosszabb s mintegy 250 – 260 pikkelygyűrűt visel. Szájpadí redői simák s nem szemcsézettek; szájpadja lapos, hosszbarázda nélkül. Emlőinek száma 12. Teljes hossza: 13''; testhossza: 6''; farkhossza: 7'' 2''.*)

2. *A Telephorus fuscus* Latr. álcázaja, „hófereg“, „rova eső.“ (Előadatott a f. é. január 27-ki szakülésen).

Nem ritkán hoznak a hírlapok közleményeket késő ősszel, télen, vagy kora tavasszal a havon nagyobb mennyiségben megjelenő fekete

¹⁾ *Univerſa historia physica Regni Hungariae. Tomus I. Posenii & Comaromii. 1793. p. 310.*

²⁾ *Természeti Historia a Linne systemája szerint. Első csomó. Az állatok országa. Pozsonban. 1801. p. 64.*

*) *Petényi Salamon* hátra hagyott irataiban a fekete patkányról ezeket mondja: „Én emlékszem, hogy gyermekkoromban mint tanuló a losonezi és besztercebányai iskolák árnyékszékéin gyakrabban észleltem, de nem emlékezem arra, hogy mint természetvizsgáló valaha láttam volna. Jancsó tanár állítja, hogy 1850–51-ben, midőn Zeyk Miklós tanárral Tisza-Rofon a Borbély-családnál időzött egy példányt a kertben vadászkutyák téptek szét.“ — *Reliquiae Petényianae* Term. rajzi füz. V köt. Budapest. 1882. p. 98.

férgekről, helyesebben rovarálczákról, melyek a nép hiedelme szerint a levegőből, az „égből“ hullottak.

Az első ily csoda, melyről tudomásunk van, Besztercebányán esett 1672-ben november 20-án, hol Moller Dániel, Róber Pál és Reyger Károly részletes leírása szerint¹⁾ a hóval együtt nagy mennyiségű rovar hullott. Degeer szerint az 1749-ik év Január havában nagy mennyiségű rovarálczák jelentek meg Svédország több helyén; 1799-ben február 11-én a Rajna mentében Offenbach és Bingen között; 1811-ben Február hóban Szászországban; 1856-ban január 30-án Svájcban, hol Mollis mellett Glarusban mintegy 25—30,000 négyszög ruthenynyi területen oly töménytelen mennyiségben jelentek meg a másféllábnyi hó felületén, hogy minden négyszögöltre mintegy 5—6 darab esett.²⁾ Herman Ottó feljegyzése szerint rovarésőrről szóló híreket hoztak a lapok 1865. év tavaszán Lichtenfelsből, valamint Kolozsvárról. Nevezett bűvár maga is szedett az említett évben február 17-én Telephorus álczákat a muzeum-kertben az olvadó hóról; néhány nap mulva pedig ugyan ezen rovarálczát kapta a városi hatóság útján egy czédula kíséretében, mely szerint a beküldött rovarok a Kajántó torkolatánál a levegőből estek volna le, mint ezt három, az iparos osztályhoz tartozó vadász látni akarta.³⁾

Én magam f. évi január 23-án reggel 9 óra körül fogtam egy Telephorus-álczát a muzeum-kert olvadozó, vékony hótakaróján, melyet ezennel élve be is mutatok. Ezen egyetlenél több példányt szorgos keresésem daczára sem kaptam s tudtommal nem is jelentek meg a Telephorus-álczák ez évben tömegesen.

A mi a Telephorus-álczáknak s esetleg más rovarok álczáinak al-

---

¹⁾ Moller D. *Meditatio de Insectis quibusdam hungaricis prodigiosis ex aera una cum nive in agros delapsis.* Frankfurt, 1673.

Róber P. *Insecta Novisoli in superiori Hungaria die 20. Novembris elapsi (1672) anni cum nive delapsa.* Vittenberga, 1673.

Reyger C. *De vermibus cum nive cadentibus.* Misc. Acad. Nat. Cur. Dec. I. Mnn. IV. Obs. 89.

V. ö. Hanák J. *Az állattan története és irodalma Magyarországon.* Pesten, 1849. p. 27.

²⁾ V. ö. Brehm's. *Illustriertes Thierleben.* VI. Bd. von Taschenberg und Oskar Schmidt. Hildburghausen. 1869. p. 92.

³⁾ *Állattani közlések. Az erdélyi muz.-egylet Évkönyvei.* III. köt. 2. füz. Kolozsvárt, 1866. p. 90.

kalmilag télen nagy mennyiségben való megjelenését, az úgynevezett „rovaresót“ illeti, ezen első pillanatra csodálatosnak látszó tüneteknek teljesen kielégítő magyarázatát adja Taschenberg a kövztközökben.¹⁾ A rovarosóval járó mellékkörülmények mind arra mutatnak, hogy a „hóférgek“-et, azaz a Telephorus-álczákat, melyek tudvalevőleg kövek alatt, lehullott levelek s gyökerek között telelnek ki, a legkülönbözőbb okok zavarták ki nyugalmokból és búvóhelyeikből. Majd hosszas esőzést követő nagy nedvesség, majd egy aránylag meleg nap, majd ismét egy erdőnek kivágása s a nem fagyott talajnak a favágók által történt feltúrása indította az álczákat téli tanyájok elhagyására. A tudósítások továbbá a rovarosót megelőző heves, orkánszerű szélvészről tesznek említést, mely a „hóférgeket“ s esetleg más rovarokat is, melyeket az egyes észlelők túlnyomó számú „hóférgek“ között találtak, a magasba sodorta, hogy előbbutóbb ismét a hóval borított felületre szórja, melyen könnyen észrevehető. Mindezen körülmények gyakran összehúzhatnak, de ha hiányzik a hólepel, a „rovaresó“ nem fog észrevehető lenni, bár valószínű, hogy ugyanakkora területen ugyanoly mennyiségben szórattak szét. Máskor ismét valamenynyi mellékkörülmény összehúzhat s a hólepel sem hiányzik s a „rovaresó“ mégis elmarad, mert a rovarok azon évben történetesen épen oly kevés számmal fordulnak elő, hogy az az egy-két álca, melyet a fürgeteg magával sodor s a földre hullat, észrevétlenül marad. A csodát tehát a természetes összefüggés kiderítésével megoldottnak tekinthetjük.

Dr. Entz Géza.

3. A bácsi, szúcsági és vistai kőbányákban fejtett mészköveknek minőségéről és használhatóságáról. (Előadatott a f. é. jan. 27 én tartott szakülésen). A múlt év elején az egyetem új vegytani intézetének építészeti bizottsága fölkért volt, hogy a fennemlített három helyen fejtett mészkövek mint építőkövek értékéről mondjak véleményt, a mit a kőbányák megszemlélése és a belőlök vett mustrakövek megvizsgálása után meg is tettem volt. Miután ebéli jelentésemben sok olyan foglaltatik, a mi tudományos, de főképen gyakorlati értékkel bir, s különösen városunk közönségét közelebről érdekelheti, nem tartom feleslegesnek ezen jelentésemnek egész terjedelmében való közzétételét.

Mint geologiai képződményeket tekintve, ezen mészkövek a tertiär systéma közép eocän sorába tartoznak s egészben véve megfelelnek Páris

¹⁾ Id. mű, id. h.